

Okruhy na štátne skúšky
študijný program: učiteľstvo Výchovy k občianstvu v kombinácii
2. stupeň štúdia (magisterský / Mgr.)
Akademický rok: 2023/2024

Podľa akreditačného spisu do magisterskej štátnej skúšky z predmetovej špecializácie učiteľstvo Výchovy k občianstvu v kombinácii sú zaradené profilujúce disciplíny:

- filozofia (systematická filozofia, filozofia postmoderny)
- religionistika
- slovenská a svetová-ekonomika
- didaktika výučby občianskej náuky

SYSTEMATICKÁ FILOZOFIA – OSFI1m, OSFI2m

1. Vymedzenie povahy filozofického spôsobu postihovania sveta. Mytológia a filozofia. Poznávacía hodnota filozofie. Špecifikum filozofického poznania. Spory o predmete filozofie a jej vedeckom statu. Vzťah filozofie a vedy. Význam filozofie pre život jedinca a spoločnosti. Pojem svetonázoru. Vzťah filozofie a svetonázoru.
2. Pojem ontológie. Miesto ontológie vo filozofických systémoch. Kategória bytia vo filozofii. Substančný a nesubstančný prístup v budovaní ontologických systémov. Budovanie substančných ontologických konceptov – monizmus, dualizmus, pluralizmus, materializmus, idealizmus... Ilustrácia na konkrétnych príkladoch. Na ceste k nesubstančnej ontológii: identifikačný a atributívny (predikatívny) prístup.
3. Analýza hlavných foriem bytia. Súčasné predstavy o štruktúrovanosti sveta. Filozofické výklady pohybu, priestoru a času. Konfrontácia substančného a relačného chápania priestoru a času so súčasným vedeckým poznaním (filozoficky významné závery – objektivnosť, absolútnosť, relativnosť, nekonečnosť).
4. Problém determinizmu. Analýza hlavných foriem determinácie. Nevyhnutnosť a náhoda ako filozofické kategórie. Pojem zákona.
5. Človek ako objekt filozofického uvažovania. Vznik filozofickej antropológie, jej hlavní predstavitelia. Problém antroposociogenézy. Analýza hlavných faktorov antroposociogenézy.
6. Problém vedomia a jazyka. Vzťah vedomia, myslenia a jazyka.
7. Gnozeológia, jej miesto vo filozofických systémoch. Historické úvahy o procese poznania (Platon, Aristoteles, sv. Augustín, T. Akvinský, empirizmus, senzualizmus, racionalizmus, Kant, ...). Analýza základných gnozeologických kategórií - subjekt poznania, objekt poznania, prax, zmyslové poznania a jeho formy, rozumové poznanie a jeho formy.
8. Pravda ako ústredná kategória teórie poznania. Konceptie pravdy.
9. Človek a spoločnosť. Filozofické chápanie slobody. Normy a hodnoty.

Literatúra:

BONDY, E. (1968): Útecha z ontológie.
FURSTOVÁ, M.-TRINKS, J. (1996): Filozofia. Bratislava. SPN.
KESSIDI, F. CH.(1976) : Od mýtu k logu. Bratislava .
LEŠKO, V., MIHINA, F. (1993): Dejiny filozofie. IRIS Bratislava.
LIESSMANN, K., ZENATY, G.(1994): O myšlení. Úvod do filozofie. Olomouc .
SEILEROVÁ, B. (1995): Človek vo filozofickej antropológii. Bratislava.
ŠLOSIAR, J. (2002): Od antropologizmu k filozofickej antropológii. Bratislava, IRIS.
ŠMAJS, J. - KROB, J.: Úvod do ontológie. <http://www.phil.muni.cz/fil/eo/skripta/>

FILOZOFIA POSTMODERNY – OFPST3m

1. Vymedzenie pojmu: historicky – nové podmienky a súvislosti prechodu industriálnej spoločnosti k informačnej.
2. Vymedzenie pojmu: logicky – genealógia vzniku a vývoja výrazu, jeho rozsah a zmysel – rozpad jednoty vedenia a chápania racionality, nástup plurality

3. Zdroje a východiská postmoderny. Ako a čím sa vyčerpala moderna. Kritika osvieteniského racionalizmu. Koniec veľkých rozprávání.
4. Variácie postmoderny vo filozofii. Kritika hľadania univerzalizmu a pravdy vo filozofii. Kritika historizmu, logocentrizmu, racionality.
5. Variácie postmoderny v politike.
6. Variácie postmoderny v etike, výchove a vzdelaní.
7. Jazykové hry a diskurzy s vlastnou logikou bez univerzálnej platnosti. Irónia, metanarativita, pluralita, transkultúrnosť.
8. Miesto štrukturalizmu a postštrukturalizmu v kontexte filozofie postmoderny.

Literatúra:

Antológia: Za zrkadlom moderny, Archa, Bratislava 1991.
 BAUMAN, Z. : Úvahy o postmoderní době, SLON, Praha 1995.
 GRENZ, S. J.: Úvod do postmodernizmu, Návrat domů, Praha 1997.
 KAŠČÁK, O. – PUPALA, B. Výchova a vzdelávanie v základných diskurzoch, Rokus, Prešov 2009.
 MICHALOVIČ, P. – MINÁR, P.: Úvod do štrukturalizmu a postštrukturalizmu. Bratislava: Iris 1997.
 WELSCH, W.: Postmoderna – pluralita jako etická a politická hodnota, KLP, Praha 1993.
 WELSCH, W.: Naše postmoderní moderna, ZVON, Praha 1994.

SVETOVÁ A SLOVENSKÁ EKONOMIKA - OSSE2m

1. Svetová ekonomika ako sociálno-ekonomický systém, vývoj svetovej ekonomiky, teória medzinárodnej deľby práce, vecné problémy svetovej ekonomiky.
2. Medzinárodné ekonomické vzťahy. Formy a subjekty medzinárodných ekonomických vzťahov.
3. Centrá svetovej ekonomiky (USA, Európa, Japonsko), ekonomika rozvojových a novoundustrializovaných krajín, krajiny ANIC, BRICS a NEXT 11.
4. Integračné procesy v Európe, ekonomika SR v kontexte EÚ a EMÚ.
5. Ekonomika SR a jej štruktúra. Odvetvová, organizačná, funkčná a územná štruktúra ekonomiky SR.
6. Primárny, sekundárny, terciárny sektor v ekonomike SR.

Literatúra:

DUDINSKÁ, I. a kol. (2018). Politologické penzum - 2. doplnené vydanie. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
 DUDINSKÁ, I a kol. (2015). Politologické penzum III. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
 DUDINSKÁ, I. a kol. (2012). Politologické penzum. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
 KRPEC, O. - HODULÁK, V. (2011). Politická ekonomie mezinárodních vztahů. Brno: MU.
 KUZMIŠIN, P. a kol.(2008). Svetová ekonomika. Košice: EF TU Košice.
 ŠIKULOVÁ, I. a kol. (2014). Slovenská ekonomika: desať rokov členstva v Európskej únii Vybrané témy a problémy. Bratislava: Ekonomický ústav SAV.
 LISÝ, Ján a kol. (2016): Ekonómia. Bratislava: Wolters Kluwer.

RELIGIONISTIKA – OZRL1m

1. Cirkvi (náboženské spoločnosti) v Slovenskej republike štátom uznané (registrované). Vymenovať počet, vrátane stručnej charakteristiky. Náboženské spoločnosti ako občianske združenia. Tri typy konfesno-právnych systémov (vzťah cirkvi a štátu; štátna cirkev – Grécko; odluka cirkvi od štátu – Francúzsko; odluka cirkvi od štátu pri súčasnom uznaní rozmanitých oblastí spoločného záujmu – Nemecko, SR). Právna úprava postavenia cirkví a náboženských spoločností a slobody vyznania v Ústave Slovenskej republiky – Zákon o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností (1991). Problém zmluvy medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou. (2001). Modus vivendi – ČSR a Vatikán (1927). Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní.
2. Typy veľkých náboženských tradícií – A) Biblické náboženstvá (náboženstvá abrahámovskej ekumény). B) Okruh hinduisticko-buddhistický. C) Okruh konfuciánsko-taoistický. Charakteristika uvedenej typológie.

3. Teológia a religionistika – rozdielnosti dvoch zásadných svetonázorovo-metodologických prístupov ku náboženstvu. Zrod religionistiky (2. polovica 19. st.), predstavitelia, sociálne a filozoficko-teoretické pozadie vzniku religionistiky – osvietenstvo. M. Müller ako zakladateľ religionistickej vedy a jeho typológia náboženstva (náboženstvá árijské a semitské).
4. Náboženstvo ako sociálno-historický fenomén i religionistický problém (v religionistike absentuje jednotná definícia náboženstva): náboženstvá polyteistické a monoteistické, prírodné a kultúrne, náboženstvá Knihy, náboženstvá karmové (karmanové) a teistické, národné (kmeňové) a univerzálne - pluralita náboženských javov a prejavov. Kryptoreligiozita (veda ako "náboženstvo", viera v charizmatických politických vodcov). Nové kultúry – pokus o synkrézu vedy a viery (New Age, Scientológia).
5. Štruktúra náboženstva – náboženské vedomie (teoretické – teológia, každodenné, problém sekularizácie náboženského vedomia), náboženský kult, náboženské organizácie – cirkev, sekta, denominácia, rády a rehole, kongregácie.
6. Islam – univerzálne náboženstvo, jeho vierouka, doktrína (svetské = náboženské), geografia islamu, jeho politická sila – problém islamizmu a náboženského fundamentalizmu. Tzv. islamský štát - spor sunitskej a šíitskej vetvy islamu - v kontexte súčasných migračných procesov.
7. Charakteristika katolicizmu ako hlavnej vetvy kresťanstva, geografia katolicizmu, politický a sociálny vplyv katolicizmu v globálnom svete, katolícky, resp. kresťanský fundamentalizmus a jeho kritika, kritika ideológie slovenského národného socializmu (1939-1945) ako typu ideológie klerikalizmu.
8. Sociálne učenie (doktrína) katolicizmu – sociálne encykliky: Rerum novarum (1891), Centesimus annus (1991), sociálna encyklika Benedikta XVI. Caritas in veritate (2009) — obsah sociálneho poslania cirkvi, jeho základné princípy a filozoficko-teoretické východisko (neotomizmus, etika, resp. princíp solidarizmu, subsidiarity, dôstojnosť ľudskej osoby). Pápež František – princíp solidarizmu a utečenecká kríza. Problém fašizmu a komunizmu – ideológií – v sociálnej doktríne cirkvi. Proces vyrovnávania sa cirkvi s aktuálnymi otázkami a problémami moderného sveta (pojem transhumanizmu, génové manipulácie, oplodnenie „in vitro“, výskum kmeňových buniek atď.). Analýza dokumentu 2. vatikánskeho koncilu (1962 – 1965) „Nostra aetate“ – Deklarácia o postoji cirkvi k nekresťanským náboženstvám (aktuálne zvlášť islam).
9. Protestantizmus, jeho zrod, základné charakteristiky. Úloha protestantizmu v národno-emancipačnom vývoji slovenského národa. Cirkvi evanjelické a evanjelikálne.
10. Ekumenizmus ako teória a prax, medzináboženský dialóg. Ekumenická rada cirkví v SR.

Literatúra:

- DEJINY RELIGIONISTIKY. ANTOLOGIE. Zostavili Horyna, B. a Pavlincová, H. Olomouc: Nakl. Olomouc, 2001.
- DUPKALA, R. FANTÓM IMIGRÁCIE. Prešov, Expres print 2018.
- DUPKALA, R. EURÓPA BEZ MÝTOV. Prešov, Vydavateľstvo PU v Prešove 2023.
- GEREMEŠOVÁ, G. Religionistika. Prešov: PU v Prešove, 2015.
- HORYNA, B. 1994. Úvod do religionistiky. Praha: Oikúmené, 1994.
- ŠTAMPACH, O. I. 1998. Náboženství v dialogu. Kritické studie na pomezí religionistiky a teologie. Praha: Portál, 1998.
- LUŽNÝ, D. 1999. Náboženství a moderní společnost: sociologické teorie modernizace a sekularizace. Brno: Masarykova univerzita, 1999.
- Benedikt XVI.: Caritas in veritate.
- Zákon o slobode náboženskej viery a postavení cirkví a náboženských spoločností (1991).
- Základná zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou (2001).
- Zmluva medzi Slovenskou republikou a Svätou stolicou o katolíckej výchove a vzdelávaní (2004).

DIDAKTIKA VÝUČBY OBČIANSKEJ NÁUKY - ODON1m, ODON2m, ODON3m

1. Štátne vzdelávacie programy pre ZŠ a SŠ v zmysle zákona č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní... s dôrazom na inovované vzdelávacie programy a na Občiansku náuku. (webstránka ŠPU: <http://www.statpedu.sk/>).

2. Didaktika výučby profilových predmetov Občianskej náuky (filozofia, ekonómia, politológia, právo, sociológia). Podľa vzdelávacích programov pre základné a stredné školy s dôrazom na filozofické, ekonomické, politologické, sociologické a právne témy.
3. Metódy a stratégie na rozvoj kritického myslenia a ich aplikácia na hodinách ON na ZŠ a SŠ. Metóda EUR. Portfólio učiteľa a portfólio študenta.

Precizovanie okruhov z predmetu Didaktika výučby Občianskej náuky

- Očakávame, že v odpovedi študent obsiahne: zaradenie otázky (témy) do typu škôl (ZŠ, resp. G/SŠ); zaradenie do tematického celku a ročníka; definovanie kognitívneho, afektívneho a psychomotorického cieľa, typ, druh a forma vyučovacej hodiny; didaktický postup: výber metód, uvedenie a definovanie základných pojmov, podstatné a vymedzujúce idey, charakteristiky, myšlienky a spôsob ich komunikácie žiakom.
- K dispozícii budú technické pomôcky, ktoré umožnia prezentáciu didaktickej otázky. Na prípravu odpovede bude vytvorený dostatočný časový priestor.

Všeobecne (2)

- Inovovaný štátny vzdelávací program pre základné školy, stredné školy a gymnáziá (ISCED 2, ISCED 3A) v zmysle zákona č. 245/2008 Z.z. o výchove a vzdelávaní... s dôrazom na zaradenie, obsahové a kurikulárne vymedzenie Občianskej náuky.

Didaktika výučby filozofie

- Antická filozofia (členenie, hlavní predstavitelia, hlavné idey, z každého obdobia didakticky priblížiť jedného predstaviteľa).
- Filozofia obdobia Renesancie (časové vymedzenie, hlavné myšlienkové iniciatívy – renesančná filozofia, renesančná veda, renesančná etika, renesančná sociálna filozofia, hlavní predstavitelia, z každej iniciatívy jedného predstaviteľa didakticky priblížiť)
- Nemecký klasický idealizmus (charakteristika a prínos, hlavní predstavitelia a ich myšlienky, jedného predstaviteľa didakticky priblížiť)
- Poklasická filozofia 19. storočia (charakteristika hlavných líní a hlavných predstaviteľov, jednu líniu a jedného predstaviteľa didakticky priblížiť).
- Filozofia 20. storočia: Existencializmus (všeobecná charakteristika, jedného predstaviteľa didakticky priblížiť)
- Filozofia 20. storočia: Pragmatizmus (všeobecná charakteristika, jedného predstaviteľa didakticky priblížiť)

Didaktika výučby politologických a právnych tém

- Ústava SR - pojem, vlastnosti, štruktúra.
- Národná rada SR (postavenie, právomoci, zloženie) a zákonodarný proces podľa Ústavy SR.
- Prezident SR – postavenie a právomoci podľa Ústavy SR.
- Vláda SR, ministerstvá a ostatné ústredné orgány štátnej správy podľa Ústavy SR.
- Charakteristika troch generácií ľudských práv. Základné práva a slobody, politické, hospodárske, sociálne a kultúrne práva podľa Ústavy SR.

Didaktika výučby ekonomie

- Historická podmienenosť ekonomiky (ľudské potreby, statky a služby, výroba, spotreba, reprodukcia).
- Typy ekonomík a ich charakteristika (historický vývoj typov ekonomík, centrálna riadená ekonomika, trhovú ekonomiku, zmiešanú ekonomiku).
- Národné hospodárstvo, jeho fungovanie, ekonomické sektory a odvetvová štruktúra.
- Základné princípy fungovania trhovej (zmiešanej) ekonomiky. Trhový mechanizmus a jeho pôsobenie (dopyt, ponuka, cena, monopol a konkurencia).
- Podnik a podnikanie, právne formy podnikania (podnik, členenie podnikov, podnikateľ, podnikateľská činnosť, podnikateľské prostredie, právne úpravy podnikania).

- Výrobné faktory a ich charakteristika – práca, prírodné zdroje a kapitál. Trh práce a nezamestnanosť. Trh pôdy a rentové vzťahy. Tvorba a formy kapitálu. Kombinácia výrobných faktorov.
- Úloha peňazí v zmiešanej ekonomike (vznik a funkcie peňazí, súčasné formy peňazí, bankový systém, menový systém, vzťah peňazí, cien a inflácie).
- Ekonomické funkcie štátu v trhovej (resp. zmiešanej) ekonomike. Hospodárska politika – monetárna a fiškálna politika.

Didaktika výučby sociológie

- Rodina ako sociálna inštitúcia a vzťahová sieť. Funkcie rodiny. Pravidlá platné v rodine. Práva a povinnosti rodičov a detí. Komunikácia v rodine. Širšie rodinné vzťahy. Príbuzní, priatelia, susedia. Problémy rodinného života. Prevencia AIDS.
- Zdravý spôsob života. Životné štýly. Zdravá životospráva. Pravidlá duševnej hygieny. Spôsoby trávenia voľného času.
- Zákon o rodine. Dohovor o právach dieťaťa. Práva a povinnosti detí. Porušovanie práv detí. Spôsoby eliminácie porušovania práv dieťaťa.
- Človek ako jedinec. Osobnosť. Temperament. Schopnosti. Motívy a postoje. Ľudská psychika. Vnímanie, pozorovanie, pamäť, myslenie. Proces učenia sa. Emócie a ich miesto v živote človeka.
- Sociálne skupiny. Roly. Sociálne vzťahy v triede. Moja škola. Trieda ako sociálna skupina. Sociálne zručnosti. Komunikácia v skupine.
- Prevencia drogových závislostí a gamblerstva. Prevencia šikanovania a kyberšikanovania.

Literatúra:

Aktuálna školská legislatíva: Školský zákon.

Štátny vzdelávací program (i-ISCED 2, i-ISCED 3A) <http://www.statpedu.sk/sk/svp/inovovany-statny-vzdelavaci-program/>

Učebnice občianskej náuky pre základné školy

Učebnice občianskej náuky pre gymnáziá a stredné školy:

STEELE, J., L. - MEREDITH, K.S. - TEMPLE, CHARLES: *Metódy na podporu kritického myslenia*. Pripravené pre projekt Orava a projekt Čítaním a písaním ku kritickému mysleniu. Metodické príručky. Bratislava 1999.

TUREK, I. *Kritické myslenie*. Banská Bystrica, MC 2003.

TUREK, I. *Didaktika*. 2014; 620 s. ISBN: 978-80-8168-004-5

DUDINSKÝ, V. - FERENCOVÁ, J. - ŠUŤÁKOVÁ, V., 2013. *Občianske kompetencie a ich rozvoj u žiakov stredných škôl*. Prešov: FF PU. ISBN 978-80-555-1020-0.

Občianske kompetencie ako súčasť kľúčových kompetencií žiaka strednej školy. (DUDINSKÝ, V. ed.). Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity 2013. ISBN 978-80-555-1019-4